

Kultaa, mirhamia ja iPhoneja

Sadun piirteet aikuisille suunnatussa nykysadussa Miehestä syntynyt

Tiia Penttinen

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja kulttuurin

tutkimuksen laitos

Kirjallisuus

Kevät 2018

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	3
2 Satujen historiaa.....	5
2.1 Kansansadut.....	6
2.2 Taidesadut.....	7
3 Satu, myytti ja faabeli.....	8
4 Satujen merkitys lapselle.....	10
5 Sadun piirteet.....	12
6 Sadun elementit.....	16
6.1 Tapahtumapaikat ja -aika.....	16
6.2 Hahmot ja ominaisuudet.....	16
6.3 Fantasiaelementit.....	18
6.4 Yksityiskohdat.....	18
7 Miehestä syntynyt -sadun analyysi.....	20
7.1 Sadun piirteet Miehestä syntynyt -sadussa.....	20
7.2 Sadun elementit Miehestä syntynyt -sadussa.....	26
8 Pohdinta.....	33

Lähdeluettelo

1 Johdanto

Satu on ensimmäinen kirjallisuuden laji, johon useimmat lapset tutustuvat jo hyvin varhaisessa vaiheessa elämäänsä. Satu kulkeekin mukana erilaisina variaatioina koko elämän ajan, niin perinteisesti satukirjasta luettuna kuin siitä tehtyinä erilaisina näytelminä ja elokuvinkin. Sadut seuraavat aikuisuuteenkin; usein sadun kuuntelijasta tulee myöhemmin sadun lukija omalle lapselleen.

Koska satu on mukana kasvamisessa, ja se on läsnä läpi ihmisen elämän, satu herättää paljon tunteita ja vahvoja unohtumattomia muistoja. Paitsi että satu on viihdettä, se saa mielikuvituksen laukkaamaan, ja sen avulla voi siirtyä mitä mielikuvituksellisimpiin paikkoihin, sadulla on syvempikin vaikutus ihmiseen. Satujen kautta opitaan sellaisia elämäntoimintatapoja, jotka säilyvät mielessä loppuiän. Satujen avulla opitaan niin moraalista, tavoista, tunteista kuin siitä, miten aikuiseksi omaan yhteisöön kasvetaan. Satu on siis tärkeä elementti, jonka merkityksiin tekee mieli syventyä tarkemmin.

Koska sadut ovat aina olleet itsellenikin hyvin tärkeitä, halusin myös kandidaatintutkielmassani syventyä satujen maailmaan. Sadut ovat todella kiinnostava, mutta vähän hajanainen tutkimuskohde, koska sadulle ei ole olemassa mitään virallista määritelmää, eikä yhtenäistä teoriaa. Pyrinkin tutkielmassani selvittämään ja vetämään yhteen niitä havaintoja ja tulkintoja, joita eri tutkijat ovat saduista ja niiden rakenteesta tehneet. Suomessa satuja ovat tutkineet esimerkiksi Antti Aarne, Hilikka Ylönen ja Satu Apo. Ulkomaisista tutkijoista mainitsemisen arvoisia ovat varmasti Bruno Bettelheim, jonka psykoanalyttisille tulkinnoille sadun tutkimus pitkään perustui sekä Jack Zipes ja Maria Nikolajeva.

Vaikka satuja on yleisesti tutkittu eri näkökulmista melko paljon, nimenomaan aikuisille kirjoitetut nykysadut taas ovat kohtalaisen uusi ilmiö, ja näistä ei tutkimusta vielä löydy.

Tarkasteluni kohteena olevassa *Miehestä syntynyt ja muita satuja aikuisille* (2014) -teoksessa (myöhemmin tässä tutkielmassa lyhyemmin *Miehestä syntynyt*) Sari Peltoniemi on palauttanut sadut alkuperäiselle paikalleen, nimenomaan aikuisten kirjallisuudeksi. Sadut ovat toisaalta ajattomia, mutta toisaalta ne on erilaisin keinoin tuotu nykyaikaan ja -maailmaan. Kiinnostuinkin selvittämään, millaisia perinteiselle sadulle ominaisia piirteitä ja elementtejä nämä aikuisille suunnatut nykysadut sisältävät, ja millaisia merkityksiä nämä seikat luovat.

Tutkielmani tarkoituksena on siis selvittää millaisia perinteisen sadun piirteitä ja elementtejä aikuisten saduissa esiintyy. Aineksien jakaminen piirteisiin ja elementteihin perustuu omiin havaintoihini. Sadun piirteillä tarkoitan sadun suurempia linjoja, kuten juonta ja teemaa, kun taas elementit ovat sadulle ominaisia pienempiä yksiköitä, jopa yksityiskohtia. Tarkemman analyysini kohteena on Sari Peltoniemen *Miehestä syntynyt ja muita satuja aikuisille* -teoksen nimikkosatu *Miehestä syntynyt*. Pyrin havaitsemaan myös sellaisia elementtejä, jotka eivät ole tyypillisiä sadulle, ja toisaalta myös sellaisia tuttuja elementtejä, joille muodostuu totutusta poikkeava merkitys aikuisten sadussa. Pyrin löytämään sadusta elementtejä, jotka liitetään nimenomaan aikuisten satuun, ja myös sellaisia, joita ei esiinny, tai ei voisi esiintyä lapsille suunnatuissa saduissa. Kiinnostavaa on myös se, mitkä elementit tekevät aikuisten sadusta juuri nimenomaan aikuisille avautuvan.

Tutkimusmetodinani on *Miehestä syntynyt* -sadun analysoiva lähiluku. Erittelen ja analysoin näitä havaitsemiani piirteitä ja elementtejä sadusta, ja tulkitseen niitä teoriataustaan vertaillen. Tulkintaa teen nimenomaan aikuisille suunnatun sadun näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat: Millaisia perinteisiä sadun piirteitä ja elementtejä aikuisten sadusta on löydettävissä ja millaisia merkityksiä nämä luovat tulkinnallisesti. Hypoteesini on, että aikuisten sadussa käytetyt lasten sadun piirteet ja elementit luovat erilaisia tulkintoja ja merkityksiä tässä kontekstissa verrattuna lasten satuun.

2 Satujen historiaa

Satua voidaan varmasti pitää tunnetuimpana kirjallisuuden muotona, ja sen historia ulottuukin jopa tuhansien vuosien taakse. Sadun juuret ovat kansantarustoissa, uskonnollisissa mytologioissa ja suullisessa kertomakulttuurissa (Ks. esim Apo 1986). Alun perin sadut ovat olleet suomalaisessakin kansanperinteessä enemmän aikuisten ajanvietettä illanistujaisissa ja muissa kyläyhteisön kokoontumisissa. Lastenperinteeksi sadut ovat muovautuneet vähitellen 1800-luvulla. (Kivilaakso 2010, 9.) Vaikka satu on kirjallisuudenlajina vanha, se on yhä elinvoimainen ja kehittyvä.

Sadulle ei ole olemassa virallista määritelmää. Useat eri tutkijat ovat pyrkineet määrittelemään satua kukin tavallaan. Kirjallisuusoppi määrittelee sadun “vapaaseen mielikuvitukseen panostavaksi, tavallisesti monia episodeja käsittäväksi, usein opettavaiseksi kertomukseksi, jolle on ominaista selväpiirteinen ja pitkälti vakiintunut juonirakenne” (Hosiaisluoma 2016, 824). Kuivasmäki ja Heiskanen (1990, 83) kuvailevat satua mielikuvitukseen, kansan uskomuksiin ja myytteihin perustuvaksi “aika- ja paikkasuhteista, samoin kuin arkitodellisuuden rajoista piittaamattomaksi huvittavaksi tai opettavaksi kertomukseksi”. Ylösen (2000, 9) mukaan satu on kertomataidetta, jossa on useita episodeja ja normaalitajunnan ylittäviä kokemuksia. Hyvin usein sadut sisältävätkin paitsi jonkin arkitodellisuuden ja mielikuvituksen tai yliluonnollisen rajan ylittävän elementin tai tapahtuman, myös jonkinlaisen opin tai viisauden lapselle. Sadussa voi seikkailla yhtä hyvin noita kuin puhuva eläin, ja sadun tapahtumien kautta lapsi voi käsitellä tosielämän tapahtumia ja omia tunteitaan.

Satuja voidaan tyypitellä eri tavoin; yleisiä ovat esimerkiksi eläinsadut, ihmesadut, pilasadut, kansansadut ja uudemmat taidesadut. Yksi tapa jaotella satuja on jakaa ne kansansatuihin ja taidesatuihin tekijän mukaan (Sarmavuori 2011, 203). Kansansadun alkuperäinen tekijä on tuntematon ja sadun kertojia on ollut useita, joista jokainen on muunnellut satua

omanlaisekseen. Kaunokirjallisen taidesadun tekijä on aina kirjailija. Satu on kehittynyt kansansadun pohjalta mielikuvitukselliseksi kertomukseksi, jossa on selkeä juonirakenne. (Kivilaakso 2010, 9.)

2.1 Kansansadut

Monet klassikkosadut, kuten Lumikki ja Prinsessa Ruusunen ovat kiertäneet suullisena perinteenä Euroopassa jo vuosisatojen ajan. Merkittävään asemaan kansansadut nousivat Euroopassa 1800-luvulla, kun Grimmin veljekset kokosivat kansansatukokoelmansa joka sisälsi kansansatuja, ihmesatuja ja faabeleita, mutta myös varoittavia tarinoita ja legendoja. Tunnetuimpia Grimmin satuja ovat Ruusunen, Punahilkka, Tuhkimo, Lumikki sekä Hannu ja Kerttu. Romantiikan ajalla sadut olivat niin aikuisten kuin lastenkin ajanvietettä. 1800-luvun loppupuolella Suomessakin alettiin kerätä omia kansansatuja ja satu alettiin mieltää yhä enemmän lasten kirjallisuudeksi. (Kivilaakso 2010, 10.)

Tyylillisesti sadut ovat muokkautuneet kokoajiensa mukana. Alkuperäiset aikuisten ajanvietteeksi tarkoitettut eroottiset, julmat ja väkivaltaiset kansansadut on myöhemmin kirjoitettu muistiin lapsille soveliaalla tavalla, ilman eroottisia viitteitä ja ruokottomuuksia. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen millaiseksi sadun rakenne on nykypäivänä muodostunut. (Hägglund 1997, 21.) Harva tuntee esimerkiksi Grimmin satuja alkuperäisessä muodossaan. Grimmin veljekset ovat muokanneet satuja uudemmissa versioissaan paitsi ajan tyyliin sopiviksi, he ovat lieventäneet satujen seksuaalisuutta ja väkivaltaisuutta ja vahvistaneet patriarkaalisen yhteiskunnan arvomaailmaa. Puolestaan kansansaduista tutut aiheet, rakennepiirteet ja henkilöhahmot ovat jalostuneet osaksi uudempia taidesatuja. (Suojala 2001, 32.) Edelleen sadut ovat muokkautuneet suullisessa kertomakulttuurissa ja alkuperäisistä saduista uudelleen kirjoitetuissa muunnelmissa.

2.2 Taidesadut

Taidesatu alkoi kehittyä kansansatujen pohjalta 1800-luvulla. Saduissa käytettiin perinteisiä aineksia, mutta satujen hahmot alkoivat kehittyä persooniksi ja satujen kieli lyysisemmäksi. Modernisoitumisen myötä taidesadun tyyli ja kieli ovat kansansatua persoonallisempia, ja usein sitä kokeellisempia, mitä uudemmasta sadusta on kysymys. (Voipio 2010b, 17.)

Kaunokirjallinen taidesatu onkin alettu 1900-luvulta lähtien mieltää yhä enemmän nimenomaan taiteeksi. Saduissa luodaan ajatuksen tasolla uusia maailmoja ja niissä on siirrytty maailmankuvalliseen pohdintaan ja henkilökohtaisten valintojen merkitykseen, siinä missä sadut ennen tarjosivat valmiita moraalisääntöjä ja kasvatusohjeita. (Omaheimo 2010, 36.) Tyypillisesti taidesaduissa käsitellään usein olemassaoloon tai moraaliin liittyviä ongelmia ja ne sisältävät paljon kuvallista ja kaunokirjallista ainesta. Henkilöitä ja miljöötä luonnehditaan tarkemmin kuin kansansaduissa ja sadut sisältävät yllättäviä juonenkäänteitä. (Kivilaakso 2010, 16.)

Kansansadut ja taidesadut ovat kuitenkin olleet jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja näin useat sadut voidaankin mieltää sekä kansansaduiksi että taidesaduiksi. Satujen aiheita ja juonia on muunneltu kuulijakunnan kiinnostuksen mukaan, ja tämä onkin vaikuttanut lajin kehitykseen. (Kivilaakso 2010, 12.) Omaheimo (2010, 30) näkee kansansadun ja taidesadun välillä selvän eron. Kirjoitettu luovan työn tulos, taidesatu, ei hänen mukaansa ole muutettavissa, mutta suusta suuhun kulkeva tarina tarjoaa kertojalleen mahdollisuuden muuttaa kertomusta ja tuoda siihen jotain uutta.

3 Satu, myytti ja faabeli

Satu, myytti ja faabeli eroavat merkittävästi toisistaan, vaikka niissä onkin myös yhtäläisyyksiä. Kaikkia kolmea voidaan kuvailla vertauskuvalliseksi ja opettavaiseksi tarinaksi. Bettelheimin (1998, 33) mukaan myytit ja faabelit tarjoavat omalla tavallaan opetusta ja viisautta siitä kuinka olisi käyttäydyttävä. Saduissa sen sijaan konkretisoidaan ihmisen sisäisiä tapahtumia hahmojen ja tapahtumien kautta ja ne auttavat henkilöä löytämään omat ratkaisunsa siitä, mitä satu edustaa. Sadut antavat kuitenkin vain hienovaraisia ohjeita siitä, kuinka ristiriidat tulisi ratkaista, eivät valmiita vastauksia. (Bettelheim 1998, 33.)

Myyteissä ja saduissa on paljon yhteistä. Molemmat puhuttelevat lukijaa symbolisella kielellä. Myyttien sankarit esitetään kuitenkin enemmän ihailtavina hahmoina, esimerkkeinä joita tulisi jäljitellä. Myyttiset tarinat antavat myös satua selkeämmän kuvan siitä, millainen käytös on toivottavaa. Myytti tarjoaa esimerkiksi ratkaisuksi hyveen, satu puolestaan vakuuttaa vetoamalla mielikuvitukseen ja tuo esiin sellaisia ratkaisuja, jotka houkuttelevat kohti pyrkimyksiä. Merkitsevästi myytti eroaa sadusta siinä, että myytin loppu on yleensä traaginen ja sadun onnellinen. Bettelheimin mukaan satu eroaa muista lajeista optimistisuudellaan, vaikka se voi sisältää vakaviakin piirteitä. Sadun ja myytin erona on myös se, että jo muinaisina aikoina satujen ei ajateltu olevan totta, mutta myyttisiin tarinoihin uskottiin, ainakin vertauskuvallisella tasolla. (Bettelheim 1998, 34–35, 44, 47.)

Faabelit olivat ennen tapa opettaa ihmisille moraalialia ja etiikkaa, ja sitä, miten tulee käyttäytyä. Faabeleita eli eläinsatuja on ihmesatujen ohella pidetty eurooppalaisen sanataiteen vanhimpina lajeina (Apo 2001, 12). Tunnetuimpia faabeleita ovat varmasti Aisopoksen vertauskuvalliset eläinkertomukset. Faabelit kertovat ihmisten maailmasta, vaikka niissä toimijoina ovatkin eläimet (Sarmavuori 2011, 223). Eläinsadut ovat olleet suomalaisillekin erityisen rakkaita ja niitä onkin kerätty talteen runsaasti jo kansankertojilta.

Erityisen suosittuja hahmoja suomalaisissa eläinsaduissa ovat olleet karhu ja kettu. (Suojala 2010, 36.)

Niin saduissa, myyteissä kuin faabeleissakin ihmisen ja eläimen välinen raja on liukuva: eläimet puhuvat ja ne käyttäytyvät ihmisten tavoin (Apo 2001, 15). Usein sadun eläimet esimerkiksi elävät omassa agraariyhteiskunnassaan ihmisten tapaan peltojaan viljellen ja niiden yhteisössä järjestetään perhejuhlia kuten ristiäisiä ja häitä kuin ihmisillä ikään (Sarmavuori 2011, 224). Sadulle tyypillistä onkin tapahtumien kuvaaminen mahdollisimman tavallisena. Vaikka tapahtumat olisivat kuinka epätodennäköisiä ja epätavallisia, ne on sadussa esitetty niin, että ne voisivat tapahtua kenelle ja missä vain. (Bettelheim 1998, 47.)

4 Satujen merkitys lapselle

Entisaikojen tarinankertojat viihdyttivät ja opettivat kaikenikäisiä, mutta nimenomaan lastenkulttuuriksi sadut alkoivat muodostua vasta 1800-luvulla. Alunperin satujen merkitys oli olla hyödyllistä ja hauskaa ajanvietettä. Apo (2001) korostaakin viihdyttävyyden merkitystä sadun tärkeimpänä ominaisuutena. Jotta satu toimisi mistä tahansa näkökulmasta tarkasteltuna, sen täytyy olla viihdyttävä. Niin lapset kuin aikuisetkin torjuvat tylsän kertomuksen eikä se saavuta kuulijaa. (Apo 2001, 16.) Paitsi että sadun tehtävänä on viihdyttää lapsia, on sillä muitakin merkityksiä.

Bettelheim (1998, 12) tiivistää satujen merkitystä psykoanalyttisesta näkökulmasta seuraavasti:

"Mitä enemmän yritin ymmärtää, miksi juuri vanhat kansansadut niin suuresti rikastavat lapsen sisäistä elämää, sitä selvemmin oivalsin, että sadut paljon syvemmässä mielessä kuin mikään muu lukemisineisto lähtevät siltä tasolta, missä lapsi itse psykologisesti ja emotionaalisesti on. Ne puhuvat hänen vaikeista sisäisistä paineistaan tavalla, jonka lapsi piilotajuisesti tajuaa, ja tarjoavat - kasvamiseen liittyviä erittäin vaikeita sisäisiä taisteluita vähättelemättä - esimerkkejä sekä tilapäisistä että pysyvistä ratkaisuista lasta painostaviin ongelmiin."

Satuja ja niiden merkitystä lapselle onkin pitkään tulkittu vahvasti psykoanalyttisen teorian pohjalta. Freudia seuranneiden psykoanalyttista teoriaa hyödyntävien tutkijoiden mukaan satujen merkitys perustuu seksuaalisuuteen. Ylönen (2002, 206) toteaaakin, että esimerkiksi Bettelheimin mukaan satujen merkitys muodostuu piilevistä psykologisista ristiriidoista ja klassikkosatuihin kätkeytyy niin peniskateutta, oidipaalisia ristiriitoja, kastratioahdistusta kuin tiedostamattoman mielenosan kaipausta inestiinkin.

Nykypäivänä psykoanalyttisen teorian vaikutus ei ole enää entisenlainen ja voidaan ajatella lasten ajatusten liikkuvan paljon arkisemmissä asioissa kuin seksuaalisuudessa. Jos

Bettelheim näkee esimerkiksi Lumikin kääpiöt fallisina symboleina, voidaan ne Ylösen (2002, 206) mukaan nähdä kuvitteellisina, Lumikkia auttavina ja rakastavina hahmoina, vailla minkäänlaista seksuaalista viitettä. Nykytutkijat antavat painoarvoa sadun rakenteellisten seikkojen sijaan enemmän sisällölle, sen tulkinnalle sekä vaikutuksiin yksilössä ja hänen tunteissaan. Satua ja sen tuottamia merkityksiä voidaan tutkia paitsi kirjallisuustieteen myös esimerkiksi pedagogiikan ja kasvatopsykologian lähtökohdista. Satu voikin olla hyvin poikkitieteellinen tutkimuskohde.

Kasvaminen ei ole lapselle helppoa. Elämä on usein epäoikeudenmukaista ja tuo mukanaan vaikeuksia ja kriisejä. Sadut tuovat lohdutusta, kun niissä paha on voitettavissa ja lopulta hyvyys palkitaan. Satu antaa voimia ja valaa uskoa siihen, että kasvaminen kannattaa, vaikka se välillä olisikin vaikeaa. (Sarmavuori 2011, 199.) Satu auttaa lasta kasvamaan ja tukee kehittyvää identiteettiä. Keskeisin sadun merkitys muodostuu sadun avulla opituista asioista ja sadun vaikutuksista lapsen tunne-elämän kehittymiseen. Sadut ja niiden kautta koetut elämykset ovatkin usein lapselle suuri voimavara elämää varten. Saduista opitaan paitsi omasta tunne-elämästä, myös moraalia, tapoja ja empatiakykyä. Sadun kokemusten kautta lapsi oppii tunnistamaan omia tunteitaan ja käsittelemään pelkojaan. Vaikka satu on viihdyttävä, toisaalta sadun ääreen myös rauhoitutaan. Niin ikään sadulla on sosiaalinen merkitys koko perheelle, kun satujen ääreen kokoonnutaan yhdessä ja niistä keskustellaan. (Ks. esim Ylönen 2000, Sarmavuori 2011.)

5 Sadun piirteet

Vaikka satu on käsitteenä hieman epämääräinen, eikä sille ole olemassa virallista määritelmää, satuihin liitetään usein tiettyjä yhtäläisiä piirteitä ja ne sisältävät sellaisia aineksia, joista satu tunnistetaan nimenomaan juuri saduksi. Tarkastelen seuraavaksi, millaisia erilaisia piirteitä eri tutkijoiden mukaan satuun yhdistetään.

Sadussa kaikki on suurta: niissä on huimia seikkailuja, niiden vastakohtaisuudet ovat suuria ja niissä koetaan suuria tunteita. Varmasti tunnistettavin sadun piirre niin vanhoissa kuin uusissakin saduissa on yhtenäinen juonirakenne. Sadun juonirakenne on yleensä selkeä, ja tarina ei sisällä aukkoisuutta. Sadun alussa esitetään yleensä ongelma, joka sankarin täytyy ratkaista. Tavoitteeseen pääsemistä voi olla helpottamassa auttajia, ja tavoitteeseen pääsyn tiellä voi olla myös esteitä ja vastustajia. Sadun edetessä sankari yleensä oppii omista ja toisten kokemuksista. Käännepiste on kriisi, joka sitten johtaa ratkaisuun ja muutokseen päähenkilön elämässä. Lopussa päähenkilö hyväksytään ja häntä rakastetaan. Vastustajia voidaan rangaista ja auttajia palkita. (Ylönen 2000, 12–14.)

Yksi keskeisistä sadun piirteistä onkin juuri henkilöhahmojen jakautuminen voimiin ja vastavoimiin, hyviin ja pahoihin. Yleensä sadun loppu on aina onnellinen ja paha saa lopulta palkkansa. (Kolu K. 2010, 118.) Satujen moraalit ovat usein hyvin yksioikoista: on joko oikea tai väärä menettelytapa, ja hahmoilta edellytetään nöyryyttä, ystävällisyyttä ja määräysten noudattamista. Väärin tehnyttä rangaistaan, ja teosta joutuu heti vastuuseen. Taikuutta käytetään usein rangaistuksen toteuttamiseen. Hyvä saa palkaksi rikkautta ja rakkautta loppuelämäkseen. (Ylönen 2000, 20–21.) Psykoanalyttikko Bettelheim (1998, 41) pitää tärkeänä sitä, että sadun loppu on nimenomaan onnellinen. Näin lapsi voi vapauttaa piilotajuntansa sadun mukana, ja vaikeidenkin asioiden jälkeen hän voi silti 'elää elämänsä onnellisena loppuun asti'. Bettelheim kiteyttääkin sadun olemusta seuraavasti: "Satu ei koskaan esitä vaatimuksia, vaan lohduttaa, antaa tulevaisuuden toivoa ja lupaa onnellisen

lopun.” (Bettelheim 1998, 35.)

Satuja analysoitaessa niistä voidaan helposti löytää aihe ja teema samaan tapaan kuin muistakin kaunokirjallisista teksteistä. Aihe nimeää sen, mistä kerrotaan, kun taas teeman määrittäminen vaatii aina enemmän tulkintaa, eikä se ole niin yksiselitteistä kuin aiheen määrittely (Mäkikalli & Steinby 2013, 63–64). Esimerkiksi Aisopoksen Jänis ja kilpikonna -sadussa aihe voisi olla jäniksen ja kilpikonna kilpailu, kun taas teemaksi voitaisiin määrittellä kilpailun häviäminen ylimielisyyden vuoksi. Teema sisältää kannanoton tekstin aiheeseen ja teeman käsittelyn kautta ydinajatus on yleistettävissä (Mäkikalli & Steinby 2013, 64). Saduissa teemat ja juonirakenne tulevatkin lähelle toisiaan ja koska rakenne tai teema on yleinen, satu on helppo tunnistaa juuri saduksi. Tuttuja satujen teemoja ovat esimerkiksi matka ja matkaan lähteminen, päähenkilön kasvaminen ja altavastajaan taistelu vahvempaa vastaan. Aina teema ei kuitenkaan ole ilmeinen vaan, ja joskus se onkin verhottu huomaamattomaksi osaksi satua. (Ks. esim. Apo 1986.)

Siri Kolu (2010) käyttää termiä sadun imu jaotellessaan satuja sen mukaan, mikä sadussa vetää lukijaa puoleensa. Pääjaottelussa imeytyminen voi tapahtua joko juonirakenteen, henkilöiden tai sadunomaisuuden mukana. Juonirakenteen mukana imeytymistä tapahtuu esimerkiksi nokkeluussaduissa, seikkailusaduissa ja kauhusaduissa. Usein juonirakenteessa on jokin jännitystekijä, jonka tunnistettavuus luo sadun imun, esimerkiksi tytön ja hänen sisarpuoltensa tarina, vuodenaikojen mukaan eteneminen tai ennustus ja sen toteutuminen. Henkilöhahmovetoista imua tapahtuu esimerkiksi samaistuttavissa prinsessa- ja prinssisaduissa ja saduissa, joissa hahmolla on piileviä kykyjä tai hänen taitonsa karttavat seikkailun aikana. Niin ikään hahmojen äärimmäisten kohtaloiden ja poikkeavien tapahtumien, kuten sadan vuoden mykkyyden, kaivon putoamisen tai nokkosten kutomisen seuraaminen, vetävät puoleensa. Imeytyminen voi tapahtua myös erilaisten sadunomaisuuksien mukana. Tällaisia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi taikuus ja ihme-

esineet, laajennetut taidot kuten lentäminen, metamorfoosit, eksoottiset paikat, rikkaus tai köyhyys, mikro- tai makrokosmos (kuten peukaloisuus) ja inhimillistetty luonto. (Kolu S. 2010, 86–89.)

Sen lisäksi, että sadut yleensä sisältävät tiettyjä tuttuja aineksia ja tunnistettavia ominaisuuksia, myös sadun kerronta ja kieli tekevät sadusta helposti juuri saduksi mielletävän. Kielen kautta välittyvällä tarinalla onkin merkittävä rooli sen kannalta, kuinka lapsi tarinan kokee. Satua kuunnellessaan tai lukiessaan lapsi voi säädellä mielikuviaan ja niiden pelottavuutta ja esimerkiksi ohittaa liian pelottaviksi kokemiaan yksityiskohtia. Kuvien etenevää tarinaa seurattaessa tämä on vaikeampaa. Siinä vaiheessa, kun lapsi sulkee silmänsä, hän on ehtinyt jo nähdä jotain liian pelottavaa. (Apo 2001, 26.)

Omien havaintojeni mukaan satujen kerronta on yleensä kronologista, eli tapahtumat kerrotaan siinä järjestyksessä kuin ne tapahtuvat. Kerronta on suoraa, ja perustuu joskus myös dialogisuuteen. Kerronta tapahtuu yleensä imperfektissä ja kertojana on ekstradiegeettinen, tarinan ulkopuolinen kaikkitietävä kertoja. Kaikkitietävä kertoja pääsee sisälle myös hahmojen tunne-elämään. Vaikka sadun viehätys perustuukin kiehtoviin tapahtumiin ja yllätyksiin, mahdollistaa tällainen kertoja sen, että sadun lukija tai kuulija on usein hieman edellä sadun henkilöitä, ja aavistaa jo ennen tätä, mitä tulee tapahtumaan, kuten esimerkiksi, että valheesta seuraa rangaistus (Ylönen 2000, 11).

Bettelheim esittää, että mielikuvituksellinen liioittelu sadussa luo psykologisen todellisuuden tunnun ja tekee satuhahmon reaktioista lapselle uskottavia ja hyväksyttäviä, kun taas realistisempi tilanteen käsittely voisi tuntua lapsesta epätodelliselta (Bettelheim 1998, 41). Liioittelu ja kärjistäminen ovatkin tyypillisiä sadun tyylikeinoja. Oman näkemykseni mukaan myös muita retorisia keinoja käytetään paljon saduissa. Tällaisia ovat esimerkiksi asioiden rinnastaminen ja asettaminen vastakkain, sanavalinnat, vihjailu ja kiertoilmaisut

sekä ironia. Myös epämääräistävät ilmaukset kuten sadun aloitusfraasit “olipa kerran” tai “kauan kauan sitten” tai sadun yleinen lopetus “sen pituinen se” ovat sellaisia sadun ominaispiirteitä, joista jo hyvin nuori lapsi tunnistaa sadun.

Saduissa asioita käsitellään usein allegorisesti, eli erilaisten vertauskuvallisten keinojen kautta. Sadun sisällön tärkein merkitys onkin siis usein jotain muuta kuin se, mitä siitä itsestäänselvästi on näkyvillä. On tyypillistä, että esimerkiksi eläimet edustavat allegorisessa kertomuksessa jotakin ihmisen luonteenpiirrettä; kuten kettu oveluutta tai aasi tyhmyyttä (Mäkikalli & Steinby 2013, 211). Vertauskuvallisuus on tyypillistä myös sadun kielelle. Jotkut asiat voivat sadussa olla totta, vaikka niillä arkielämässä onkin vertauskuvallinen merkitys. Arkielämässä voidaan esimerkiksi käyttää kuulopuheesta ilmaisua “pikkulinnut visersivät”, kun taas sadussa pikkulinnut voivat oikeastikin kertoa asioita ihmisten kielellä. (Ylönen 2000, 11.)

6 Sadun elementit

6.1 Tapahtumapaikat ja -aika

Tapahtumapaikat ja tapahtumien aika ovat saduissa yleensä epämääräisiä. Epämääräisillä ilmaisuilla, kuten esimerkiksi “olipa kerran” tai “eräässä maassa kaukana täältä” kerrotaan heti sadun alussa, että kyseessä ei ole todellisuus, eivätkä konkreettiset asiat tai ihmiset. Satujen maailma on etäännytetty oikeasta maailmasta jolloin lapsi, joka tuntee satuja ymmärtää tämän. Bettelheimin mukaan maailmojen samankaltaisuus olisi lapselle liian pelottavaa, eikä satu olisi enää lohdullinen ja miellyttävä. (Bettelheim 1998, 78.)

Hyvin usein sadun tapahtumapaikkana toimii metsä, linna tai kylä. Jotkin tarinat sijoittuvat kokonaan omaan maailmaansa, kuten muumitarinat Muumilaaksoon. Tyypillistä on, että todentuntuisissa tapahtumaympäristöissä tapahtuu yliluonnollisia asioita. (Ylönen 2000, 9–10.) Aina paikat eivät kuitenkaan ole erillisiä ja suljettuja myyttisiä maailmoja, sillä esimerkiksi Topelius kertoo lappalaisukosta ja -akasta jotka asuvat hyvinkin täsmällisesti Aimio-nimisellä seudulla, lähellä Tenojokea (Voipio 2010b, 12–13).

6.2 Hahmot ja ominaisuudet

Etäännyttäminen on tyypillistä myös satujen hahmoille. Hyvin usein henkilöhahmo on nimetön tai sitä kutsutaan esimerkiksi nimellä ukko, akka, tyttö, poika, prinsessa, prinssi jne. Jos erisnimiä esiintyy, ovat ne niin tavallisia, että ne voisivat olla keitä vain. Satu tekeekin selväksi, että se kertoo kenestä tahansa, kuulijansa kaltaisesta ihmisestä. (Bettelheim 1998, 51.) Hahmoille on ominaista, että ne ovat kärjistettyjä, usein karikatyyrejä, jotka edustavat esimerkiksi jotain tiettyä luonteenpiirrettä. Etenkin kansansaduissa hahmot ovat enemmänkin tyypejä kuin persoonia (Voipio 2010b, 12). Sadun hahmolla on usein vain yksi

rooli. Hahmoja voisikin kuvailla mustavalkoisiksi; hahmo on joko hyvä tai paha, tai esimerkiksi joko ruma tai kaunis, ahkera tai laiska. Tällaisten vastakohtaisuuksien korostaminen auttaa lasta erottamaan ne toisistaan. Bettelheim esittää, että mitä yksinkertaisempi hahmo on, sitä helpompi lapsen on siihen samaistua. (Bettelheim 1998, 17.)

Yleisiä hahmoja saduissa ovat lapset, eläimet, taruolennot (kuten esimerkiksi keijut, peikot tai jättiläiset) ja eloonherätetyt esineet. Personifikaatio eli elottoman esittäminen elollisena on ominaista juuri allegoriselle kertomukselle, kuten sadulle. Sadussa hahmoja voivat olla esimerkiksi kahvikuppi tai sateenvarjo. Niin ikään eläimet inhimillistetään; ne pukevat päälleen vaatteet ja puhuvat ja käyttäytyvät ihmisten tapaan. Sadun henkilöt ovat litteitä hahmoja, eli ne ovat pelkistettyjä, eivätkä ne yleensä kehity tarinan edetessä. Hahmoista kerrotaan yleensä vain se, mikä on sadun etenemiselle välttämätöntä (Ylönen 2000, 15). Tämä korostaa sitä, että hahmolla on usein vain metaforinen merkitys, esimerkiksi Punahilkassa pahan suden voidaan ajatella edustavan yleisesti pahuutta.

Sankarisaduissa miespuolinen päähenkilö kuvataan hyvin maskuliiniseksi. Urhea sankari selviää uhkaavista tilanteista ja voittaa niin kilpakosijansa kuin yliluonnolliset vastustajansa. Satumaailmaan liittyykin usein vanhakantainen sukupuolijärjestelmä. Useimmat satujen sankarittaret sen sijaan kuvataan kauniina, nöyrinä, hyväsydämisinä ja tottelevaisina. Joskus näiden passiivisten sankarittarien lisäksi sadussa voi seikkailla myös reippaita naisia, jotka ovat hyviä ihmisiä ja tekevät kovasti töitä. Usein päähenkilö on rikkonut miesauktoriteetin asettamaa kieltoa ja siitä selviytyminen on kriisi, jota sadussa ryhdytään ratkaisemaan. (Apo 2001, 18–22.) Hyvin usein miespuolinen sankari onkin sadun ratkaisijahahmo ja naispuolinen hahmo heikompi ja autettavan roolissa. Usein sankari saa matkaansa mukaan vielä urhean apurin.

6.3 Fantasiaelementit

Sadut sisältävät usein erilaisia fantasiaelementtejä, jotka mahdollistavat ihmeiden tapahtumisen. Tällaisia mahdollistajia ovat esimerkiksi muodonmuutokset, auttajaeläimet, haltijakummit sekä erilaiset taikaesineet ja -sanat. (Apo 2001, 12.) Taian murtaminen voi muuttaa sammakon prinssiksi, mutta toisaalta taika voi toimia myös rangaistuksena, kuten Prinsessa Ruususen taikominen sadan vuoden uneen. Haltijakummi voi muuttaa kurpitsan vaunuiksi ja ovet voivat avautua taikasanan avulla.

Usein tukaliltakin vaikuttavista tilanteista selvittää saduissa paitsi raa'alla voimalla myös erilaisten taikojen tai taikaesineiden avulla. "Taika on usein esineissä, niin että niiden avulla voidaan tehdä ihmeitä. Elämänvesi parantaa kaikki sairaudet ja taitotulla miekalla voidaan voittaa kokonainen armeija." (Ylönen 2000, 17.) Taikaesineet voivat olla esimerkiksi kulkuvälineitä, taisteluvälineitä, tiedotusvälineitä tai esineitä, jotka tuottavat varallisuutta tai toteuttavat toiveita. Myös erilaiset nukutusvälineet, ihmelääkkeet ja esineet, jotka sisältävät esimerkiksi jonkin taian tai kirouksen, ovat yleisiä saduissa. (Apo 1986, 270.) Yleinen taikaesine on taikamiekka, jolla voi aina voittaa vastustajansa.

6.4 Yksityiskohdat

Saduissa esiintyy usein myös erilaisia, joskus melko huomaamattomiakin yksityiskohtia. Sadun kuulijana oleva lapsi ei ehkä kiinnitä niihin varsinaista huomiotaan, mutta ryhdyttäessä analysoimaan satua tarkemmin niitä tulee usein ilmi. Tällaisia yksityiskohtia voivat olla esimerkiksi se, että usein tarinan altavastaajan asemassa oleva, esimerkiksi katraan nuorin lapsi osoittautuu voitokkaaksi, vaikka häntä aluksi halveksuttaisiin. (ks. esim Bettelheim 1998, Sarmavuori 2011.) Myös toistuvat asiat, esineet tai tilanteet ovat sadun tulkinnan kannalta oleellisia. Kirjallisuudentutkimuksessa käytetään näistä merkitsevistä

yksiköistä motiivin käsitettä. Motiivin voidaan ajatella tiivistävän jonkin tapahtuman tai asian merkityksen tulkinnallisesti. (Mäkikalli & Steinby 2013, 65–66.)

Eräs merkittävä yksityiskohta on myös saduissa usein esiintyvä kolmi- tai seitsenluku. (ks. esim. Ylönen 2000.) Voi olla, että seikkailuun lähtee esimerkiksi kolme veljestä, tai matkalla tavoitteeseen kohdataan kolme eri vastusta. Jokin asia voi myös toistua juuri kolme kertaa tai ilmentyä kolmella tavalla. Lumikki puolestaan elää seitsemän kääpiön kanssa, ja joskus sadun tapahtumat voivat sijoittua seitsemän meren taakse. Kolmiluvun, eli käytännössä esimerkiksi asioiden toistumisen voidaan ajatella jäntevöittävän rakennetta ja tuovan tuttuutta juoneen.

7 Miehestä syntynyt -sadun analyysi

Seuraavissa alaluvuissa analysoin Sari Peltoniemen *Miehestä syntynyt ja muita satuja*

aikuisille -teoksen nimikkosatua Miehestä syntynyt etsien siitä tunnistettavia sadun piirteitä ja elementtejä, ja esitän näkemykseni siitä, miten nämä ainekset esiintyvät aikuisten sadussa ja millaisia merkityksiä niistä muodostuu.

7.1 Sadun piirteet Miehestä syntynyt -sadussa

Miehestä syntynyt -sadun alkuosa kertoo nuoresta miehestä, joka matkustaa Turkuun.

Matkustajakodin omistajalle kerrotun valkoisen valheen ja sitä seuranneen houkutuksen ja lankeemuksen johdosta mies tulee raskaaksi ja synnyttääkin lopulta kauniin tyttölapsen.

Häpeä pakottaa miehen luopumaan lapsesta, ja hän jättää lapsen pyyhkeessä koivun oksaan tienvarteen. Sadun toinen osa jatkaa siitä, miten eräs kiinteistövälittäjä ja hänen assistenttinsa löytävät tämän kauniin miehestä syntyneen tytön ja ottavat mukaansa. Lapsi toimitetaan kasvamaan assistentin tädin hoiviin, missä tyttö tulee kaltoinkohdelluksi. Strutsit taikovat hyväkäyttösisen tytön kyöneleet kullaksi, ja tädin oman, ilkeän tytön nenästä on kasvava ketunhäntä. Tyttö ja karjusika lähtevät pois ilkeän tädin luota, ja päättävät etsiä käsiinsä kiinteistövälittäjän, joka tytön aikoinaan toi tädin taloon. Samaan aikaan täti lähettää oman tyttärensä kiinteistövälittäjän luokse esiintymään kauniina tyttönä. Kiinteistövälittäjä on odottanut kauniin tytön ilmestymistä ovelleen vuosikaudet ottaakseen tämän vaimokseen kun tämä on täysi-ikäinen. Siitä huolimatta, ettei tyttö vastaakaan kiinteistövälittäjän mielikuvaa unelmiensa kaunottaresta, aletaan ketunhäntänenäisen tytön ja kiinteistövälittäjän häitä järjestää. Ennen kuin häät viettä, löytävät tyttö ja sika kuitenkin vihdoin oikean kiinteistövälittäjän, ja häiden morsian vaihtuu. Lopulta kiinteistövälittäjä nai kauniin tytön, ja ketunhäntätyttö ja täti häpeävät, ja saavat bruttaalin rangaistuksen. Lopuksi tyttö päättää vielä etsiä isä-äitinsä käsiinsä ja tuoda hänet kotiinsa. (Miehestä syntynyt, 7–16.)

Perinteiset sadun piirteet ovat nähtävillä selvästi Miehestä syntynyt -sadussa. Sadun

peruskaava on tuttu: siinä koetaan suuria tunteita, seikkailua, matkalla on vastustajia, ja lopulta avioliitto ja onnellinen loppu. Rakenteessa toteutuu sadulle hyvin tyypillinen juonikuvio: matkaan lähteminen, etsiminen ja perillepääseminen. Sankari elää onnellisena elämänsä loppuun, ja vastustajat saavat rangaistuksensa. Jo sadun alussa käy ilmi, että kyse on sadusta, koska luonnonlait kumoutuvat, kun nuori mies tulee raskaaksi. Sadulle luonteenomaiseen tapaan yliluonnollinen asia tapahtuu hyvin arkipäiväisessä ympäristössä: nuori mies tulee raskaaksi syötyään taianomaisia kaloja Turussa.

Sadun rakenne ei vastaa perinteisen sadun muotoa, koska se jakautuu sisällöllisesti kahteen episodimaiseen osaan (sivut 7–10 ja 10–16). Sinänsä episodimaisuus on yksi sadun piirteistä, mutta yleistä on, että tarinan keskeiset hahmot esitellään jo sadun alussa. Tässä sadussa päähenkilöksi mielletävä hahmo seikkailee vasta jälkimmäisessä osassa. Taustoittavaksi jäävä sadun alkuosa keskittyy kuvaamaan hyvinkin tarkasti nuoren miehen Turun matkoja ja lopulta raskautta. Sen jälkeen kun oletettu päähenkilö antaa lapsensa pois, ei hänestä enää saada tietoja. Näin ollen kokonaisuutena ajatellen kertomuksen aukottomuus ei toteudu perinteisen sadun tapaan. Lapsen syntymän jälkeen lapsen synnyttänyt nuori mies ikään kuin unohdetaan, eikä hänestä enää kerrota. Lopuksi jää vain tytön toive löytää isä-äitinsä vielä tulevaisuudessa. Lopulta tyttö onkin sadun päähenkilö, joka kohtaa vaikeuksia, ja lopulta onnistuu tavoitteessaan löytää tuleva aviomiehensä.

Miehestä syntynyt -sadussa kaunis tyttö on selkeä sadun päähenkilö, sadun sankaritar, ja tarinan edetessä hän saa mukaansa matkalle auttajan, tässä tapauksessa sian. Kiero täti ja hänen tyttänsä ovat vastavoimia, joiden kiero juonta vastaan ryhdytään taistelemaan. Kaikki tässä asetelmassa on hyvin tunnusomaista sadulle. Apo (2001, 26) kuvaakin arkitodellisuuden ylittämisen, perhekonfliktit, turvattomuuden kokemukset, auktoriteettien haastamisen ja voittamisen sekä parinmuodostuksen onnistumisen juuri sellaisiksi voimakkaita tunteita herättäviksi aiheilmiksi, jotka saduissa ovat jaksaneet kiehtoa

vuosisatoja. Lapsi tutustuu näihin teemoihin ehkä ensimmäistä kertaa, mutta aikuiselle lukijalle on ehtinyt kertyä jo omia kokemuksia näistä aiheista omassa elämässään. Esimerkiksi sadussa esitettävää parinmuodostusta lapsi ja aikuinen käsittelevät mielessään siis hyvin erilaisista näkökulmista.

Tyypillisen kaavan lopuksi perinteinen onnellinen loppu toteutuu. Päähenkilö menee naimisiin ja elää onnellisena. Ylönen (2000, 14) esittää, että saduissa tutusta rakenteesta poiketaan vain harvoin, koska lapselle on tärkeää pystyä ennakoimaan tapahtumia. Erilaiset yksityiskohdat luovat jännitteitä ja yllättävät. Väittäisin, että aikuisten sadussa tuttu rakenne toimii samoin, ja tapahtumien ennakointi on tärkeää aikuisellekin. Onnellinen loppu on odotettavissa, eikä aikuislukijankaan tarvitse pelätä, että päähenkilölle kävisi huonosti. Aikuisenkin oikeustaju odottaa, että paha saa lopulta palkkansa, ja niin tässäkin sadussa kierot vastustajat pakenevat häpeissään Amerikkaan, ja joutuvat siellä sähkötuoliin. Onnellinen loppu on mielestäni lapselle todellisempi, niin kuin sadun maailma ylipäänsäkin on lapselle. Aikuinen lukija tarkastelee onnellista loppuakin todellisuuteen ja omiin kokemuksiinsa verraten, tietäen että on myös toisenlaisia loppuja, ja kaikki rakkaustarinatkaan eivät ole onnellisia ja ikuisia.

Rikkaus ja rakkaus ovat taattuja hyvälle ja oikein toimineelle aikuistenkin sadussa. Voidaan ajatella, että aikuinen lukija odottaa sadulta samanlaista moraalikäsitystä, joka on tullut tutuksi jo lapsuuden saduista ja koetaan satuun kuuluvaksi. Vaikka aikuinen lukija toki ymmärtää, että oikeassa elämässä mikään ei ole aina mustavalkoista eikä pysyvää, vaan loppujen lopuksi moraalikin voi olla joustavaa ja tilannesidonnaista. Aikuinen lukija ei kuitenkaan näe maailmaa yhtä yksiselitteisenä, kuin miten sadun maailma lapselle näyttäytyy. Siksi esimerkiksi vastustajien pakeneminen Amerikkaan ja joutuminen sähkötuoliin saavat huvittumaan. Ehkä vastustajien pahansuopaisuus ei kuitenkaan ollut sellainen rikos, josta oikeasti voitaisiin tuomita kuolemanrangaistukseen. Vaikka toki

voidaan ajatella, että Amerikassa kaikki onkin mahdollista. Koenkin, että tämän kaltaiset yksityiskohdat ovat nimenomaan merkityksellisiä aikuisten sadussa. On ehkä tarkoituksellista, että pahantekijät karkoitetaan juuri Amerikkaan, ja saivathan oudot tapahtumat alkunsa nimenomaan Turusta, johon siihenkin liittyy stereotypisiä mielikuvia. Lisäksi aikuislukija ymmärtää, että lasten sadussa pahinkaan vastustaja tuskin joutuisi sähkötuoliin teloitettavaksi. Tällaisia yksityiskohtia ei lapsille kerrota, vaikka paha saakin palkkansa. Tämä on juuri tärkeä seikka tarkasteltaessa millä tavoin satua on palautettu sen alkuperäiselle paikalleen nimenomaan aikuisille suunnatuksi kertomukseksi. Lasten sadussa raakuuksia olisi jätetty kertomatta ja tapahtumia siloiteltu lapsille soviviksi.

Analysoidessani Miehestä syntynyt -sadun aihetta ja teemaa, huomaan sen olevan huomattavasti vaikeampaa kuin aiheen ja teeman havaitseminen perinteisestä lasten sadusta, joissa aihe ja teema ovat usein melko itsestäänselvästi nähtävillä. Tämän sadun aiheen näkisin olevan kaltoinkohdellun tytön matka kohti onnellista loppuelämää, kun taas teeman voidaan ajatella olevan se, että kateus, epärehellisyys ja ahneus vievät lopulta turmioon. Sivuteema voisi olla houkutus ja lankeemus, joka johtaa sitten häpeään, ja ratkaisuun josta tapahtumat saavat alkunsa. Sadun imu (ks. Kolu S. 2010) taas muodostuu hyvin samanlaisten piirteiden ympärille kuin lasten saduissa. Tässä sadussa voidaan mielestäni nähdä useampikin seikka puoleensavetävänä: imeytyminen voi tapahtua paitsi juonirakenteen mukana, kuten juuri nokkeluus- tai seikkailusadulle on tyypillistä, myös henkilöiden tai sadunomaisuuksien, kuten taikuuden mukana. Sen sijaan näkisin, että huumorilla on sadun puoleensavetävänä elementtinä aikuisten sadussa suurempi merkitys kuin lasten sadussa. Lasten sadun huumori on ilmeisempää ja lapsen kehitystasolle sopivaa, kuten hassun hahmon hullunkuriset tekemiset tai sanomiset. Kun taas puolestaan juuri aikuisille suunnattu huumori saa aikuisen lukemaan tätä satua.

Oman näkemykseni mukaan tämän aikuisten sadun huumori tulee esiin usein sivulauseissa.

Vaikka itse tarina onkin viihdyttävä ja tapahtumat uskomattomuudessaan hauskoja, tärkein huumorin aines ikäänkuin heitetään lauseisiin lisänä, ironiana ja lakonisina heittoina.

Esimerkiksi kun kerrotaan vauvan odotuksesta ja syntymästä: “Mies silitteli sitä [mahaansa] ja lauloi sille ne vähäiset laulut, jotka muisti karaokereissuiltaan ja kouluajoilta” ja “Vauvat ovat aina kauniita vanhempiensa mielestä, vaikka luonnostaan ensin näyttävät kaljuilta apinoilta”. (Miehestä syntynyt, 9–10.) Näitä esiintyy kuitenkin mielestäni enemmän sadun ensimmäisessä osassa. Toinen osa on enemmän perinteisen sadun kaltainen, ja sen huumori tulee enemmänkin ilmi tietynlaisena perinteisen sadun jäljittelynä ja avautuu, kun lukija oivaltaa tämän.

Kieltä käytetään sadussa muutoinkin kiehtovasti. Sadun rungon vanhahtava kielenkäyttö viittaa ominaisesti kansansatuun, mutta siihen on yhdistetty ajoittain selkeää nykyaikaista puhekieltä ja ilmauksia. Niin ikään nykyaikaisia elementtejä on yhdistetty vanhahtavalta kuulostavaan kontekstiin. Näistä usein humoristisistakin elementeistä muodostuu juuri se osa, joka mielestäni tekee tästä sadusta aikuisten sadun. Toisaalta seikkaillaan metsissä ja maatiloilla, ja nukutaan kuusen alla, mutta toisaalta käytössä on myös älypuhelimia.

Tällaisia aineksia esiintyy esimerkiksi seuraavissa kohdissa: “Puhelintakaan ei voinut käyttää surkean kentän takia”, “Kun synnytyksen aika tuli, mies hankkiutui työkaverinsa kesämökille muka hermolomalle”, “Täti suostui ehdotukseen empimättä. Kultapisarat hän menetti, mutta mielessä oli muita, tuottoisampia suunnitelmia. Niihin sopi hyvin, että tyttö häipyi maisemista”. Toisaalta kielellisinä keinoina kerrontaan on sisällytetty myös aineksia, ja esimerkiksi sanavalintoja, jotka selkeästi viittaavatkin lasten maailmaan, kuten se, että matkustajakodin omistajatar pakottaa nuoren miehen “lupaamaan ja vannomaan”, valhe “pulahtaa” miehen suusta tai strutsit “viipottavat” pihalla. (Miehestä syntynyt, 7–16.)

Kertojahahmo näyttäytyy sadussa hyvin samantyyppisenä kuin perinteisessä sadussa. Voipio (2010a, 24) kuvaileekin sadun peruskaavaan kuuluvan kertojan tehtävää tapahtumien

kuvaajana. Kertoja ei kommentoi hahmojen tunne-elämää, vaan lukijan on tulkittava sitä itse hahmojen käyttäytymisestä. Miehestä syntynyt -sadun kertoja ei osallistu tapahtumiin, vaan kertoo tapahtumista ulkopuolelta, mutta pääsee kuitenkin sisälle hahmojen ajatuksiin. Lasten sadun kertojasta tämän sadun kertoja eroaa siten, että tässä sadussa kertoja kommentoi ja kuvailee yksityiskohtaisemmin näkemäänsä. Sadun ensimmäisessä osassa kertoja myös selvittää henkilöiden ajatuksenjuoksua ja tunteita, tällaiseen ei yleensä perinteisessä sadussa keskitytä.

Yksityiskohtainen asioiden kuvailu ei ole tyypillistä perinteisissä saduissa. Satulajille on ominaisempaa toimintakeskeinen rakenne. Sadussa ei pysähdytä kuvaamaan maisemia, yksityiskohtia tai esimerkiksi hahmojen tunteita ja psykologista tilaa vaan toiminta ohjaa tarinaa. (ks. esim. Wienker-Piepho 2004.) Miehestä syntynyt -sadussa yksityiskohtaista kuvailua käytetään kuitenkin selvästi kerronnan retorisenä keinona. Esiin tuodaan runsaasti epäoleellisia yksityiskohtia ja näennäisfaktoja, jotka on tarkoitettu avautumaan vain aikuiselle lukijalle. Paitsi että nämä epäoleellisuudet ovat hauskoja ja viihdyttäviä, ne myös toimivat ikään kuin koukkuina, joihin aikuinen lukija tarttuu, ja ymmärtää ne aikuisten viihteeksi. Näin Miehestä syntynyt -sadussa kuvataan esimerkiksi tytön saapumista taloon sian näkökulmasta:

“Sille [sialle] tytön ilmestyminen oli samankaltainen tapaus kuin taskulampun syttyminen ikipimeässä luolassa. Siellä se yhtäkkiä hohtelee, kun luolaan eksynyt on jo luopunut toivosta, käynyt pitkäkseen ja lakannut tuntemasta kylmää.”

(Miehestä syntynyt, 13.)

Ja nuoren miehen salaa nauttimien taianomaisten suklaakalojen makua:

“Syön yhden, mies päätti, mutta kaatoi saman tien kaikki kolme suuhunsa. Hyvältä ne maistuivatkin, vaikkeivat ihan tavallista suklaata olleet. Niissä oli ehkä ripaus chiliä ja inkivääriä, häivähdys vihreää teetä ja minttua. Jälkimaku poltti suuta.”

(Miehestä syntynyt, 8–9.)

Esimerkiksi kuvatut maut ovat selkeästi paitsi nykyajan ja nykytrendin mukaisia elementtejä, myös selkeästi aikuisten makumaailmaan kuuluvia makuja. Lasten sadussa taianomaisia herkkupaloja ei varmasti kuvattaisi yhtä tarkasti tai samalla tavoin. Myös miehen raskautta ja raskaushimoja kuvataan tarkasti. Ehkä tämäkin on aihealueena sellainen, että se avautuu vain aikuiselle lukijalle. Lapsi ei varmasti osaisi löytää samaistumiskohtaa esimerkiksi vatsassa möngertävään vauvaan, tai raskausaikana iskeneeseen himoon viiriäisenmuniin ja anjovisleipiin. Aikuinen ymmärtää raskauteen liittyviä asioita, vaikka omakohtaista kokemusta ei olisikaan. Yksilöllisen tulkinnan varaan sen sijaan jää, millaisen merkityksen aikuinen lukija antaa esimerkiksi sille, että tyttövauvan löytänyt mies on nimenomaan juuri kiinteistövälittäjä. Onko tämä ammatin korostaminen vain yksi tapa tuoda satua nykyaikaan, vai onko kirjoittajalla ollut mielessään jokin muu tulkinnallinen tarkoitus. Miehestähän ei kerrota juuri muuta, kuin että tämä on kiinteistövälittäjä ja varakas sinkkumies.

7.2 Sadun elementit Miehestä syntynyt -sadussa

Perinteiselle sadulle on ominaista, että tapahtumat saavat alkunsa tutusta maailmasta ja sen realistisesta kuvauksesta. Ennen pitkää maailmaan murtautuu yhtäkkiä epätodellinen toiseus. Siirtyminen maailmojen välillä voi olla joko työlästä, tai käydä helposti. (Wienker-Piepho 2004, 32.) Tässä sadussa siirtymistä ei juuri konkreettisesti esitetä, vaan maailman voidaan ajatella muuttuvan taianomaiseksi sillä hetkellä, kun nuori mies syö taikakalat ja tulee raskaaksi. Tämän jälkeen lukija tiedostaa, että kaikki on mahdollista. Lasten sadussa siirtymä maailmojen välillä on usein selkeämpi, esimerkiksi taikasanalla aukeava luolan ovi, tai luukku maassa, joka johtaa maanalaiseen rinnakkaismaailmaan (Wienker-Piepho 2004, 33–38). Miehestä syntynyt -sadun alkuosan tapahtumat sijoittuvat kuitenkin Turkuun. Tapahtumapaikan tarkan sijainnin kertominen ei ole kovin tyyppillistä sadulle, ainakaan jos paikka on jokin ihan oikeasti olemassaoleva paikka. Tässä sadussa taianomaiset suklaakalat

syödään Turussa ja sitten mies matkustaa kotipaikkakunnalleen, joka kuitenkin hyvin ilmeisesti sijaitsee myös Suomessa.

Usein sadun tapahtumapaikka ja -aika ovat etäännytettyjä esimerkiksi ‘Olipa kerran kauan kauan sitten kaukaisessa paikassa’ -tyylisin fraasein. Tällaiset etäännyttävät ilmaukset vähentävät sadun totuusarvoa ja erottavat sen tarinasta. (Kivilaakso 2010, 12.) Onkin yleistä, että sadun tapahtumat sijoittuvat johonkin kylään, kaukaiseen metsään tai erääseen linnaan. Yhteiskunnan ja sen järjestäytymisen kuvailu ei kuulu lapsikuulijoiden mielenkiinnon kohteisiin, joten yleensä tapahtumapaikkoja ei juuri kuvailla muuten kuin yleisluontoisesti. Tältä osin Miehestä syntynyt -sadun tytön elämästä kertova toinen osa onkin tyyliltään enemmän perinteistä satua muistuttava. Jälkimmäisessä osassa tapahtumapaikat ovat epämääräisempiä: tädin talo jossakin, tytön ja sian matka maailmalla, yöpyminen metsissä ja lopulta oikean maatilan löytäminen jostakin. Sadun tarkkaa tapahtuma-aikaa ei kerrota, mutta siitä, että nuori mies käy Turun matkoillaan Hesburgerissa, voidaan päätellä tapahtumien sijoittuvan kutakuinkin nykyaikaan.

Miehestä syntynyt -sadun henkilöhahmot on rakennettu hyvin sadulle tyypillisesti. Hahmoista kerrotaan vain välttämätön, ja hahmot ovat ikään kuin metaforanomaisia. Perinteisen sadun tyyliin hahmot on etäännytetty nimeämällä ne nuoreksi mieheksi, kiinteistövälittäjäksi, assistentiksi, kauniiksi tytöksi, assistentin tädiksi ja tämän tytöksi. Kenenkään nimeä ei mainita, eikä hahmoja liiemmin kuvailla. Nuoresta miehen vaiheista ja hänen mieltymyksistään kerrotaan yksityiskohtaisestikin, mutta lopulta hänestä ei kuitenkaan tiedetä paljoakaan. Hänestä ei kerrota juuri muuta, kuin että hän on mahakas, ja hän käy teatterissa ja ravintoloissa Turussa ollessaan. Kiinteistövälittäjä taas on menestynyt ja menevä sinkkumies, hänen assistentistaan ei kerrota mitään. Assistentin täti, jolle lapsi annetaan hoidettavaksi on ahne, kiero, kohtelee tyttöä huonosti ja suosii omaa tytärtään. Päähenkilö, kaunis ja hyvä tyttö vastustajinaan kiero ja paha täti sekä tädin tyttö on hyvin

tavallinen asetelma perinteisessä sadussa. Tyypillisiä sadun hahmoja ovat sankari ja hänen vastustajansa, sankarin kilpailija, lahjoittaja, auttaja sekä sankarin tuleva puoliso (Kivilaakso 2010, 14). Kaikki nämä hahmotyypit ovatkin helposti tunnistettavissa myös tästä sadusta. Aikuinen lukija voi nähdä ironiaa henkilöahmoissa, sillä tällaisia ihmistyyppejä pystyy tunnistamaan myös oikeasta elämästä.

Sadun hahmot ovat selkeitä karikatyyreja hallitsevista luonteenpiirteistään. Hahmojen välillä onkin nähtävissä selkeä hyvä vastaan paha -asetelma. Päähenkilö, kaunis tyttö edustaa hyvää. Tyttö on kiltti, nöyrä, kuuliainen ja kohtelias, ja selviää loppuun sankarina huolimatta alun altavastajaan asemastaan. Vastustajana ja hyvän vastakohtana on paha; täti, joka kaltoinkohtelee tyttöä, ja on helpottunut tytön poislähdöstä, mutta keksii katalan juonen tytön kustannuksella. Sankarin kilpailijana voidaan nähdä tädin tyttö, joka toimii tosin äitinsä määräyksestä, ja esiintyy kauniina tyttönä kiinteistövälittäjälle. Päähenkilöllä on matkassaan auttaja, eli sika, ja matkalla kohdataan haasteita kun oikeaa kiinteistövälittäjää ei meinaa löytyä, mutta viime hetkillä tyttö ja sika ehtivät keskeyttämään valheelliset häät, ja sankari löytää puolisonsa. Kiinteistövälittäjä ja assistentti jäävät neutraaleiksi ja jopa etäisiksi hahmoiksi.

Sadun alussa lukija tutustuu sadulle epätyypillisen kuvailevaan tapaan nuoreen mieheen ja hänen Turun matkoihinsa ja lopulta raskauteensa, mutta sadun jälkimmäisessä osassa sadun hahmot muuttuvat sadunomaisemmiksi, ja siksi tutummiksi. Ihmisten lisäksi perinteisissä saduissa aktoreina on fantasiahahmoja. Hahmot voivat olla joko antropomorfisia (kuten piru tai noita-akka) tai zoomorfisia (esimerkiksi lohikäärme tai puhuva hevonen) (Apo 1986, 258–259). Myös Miehestä syntynyt -sadussa eläimet puhuvat ja liikkuvat inhimillisinä hahmoina ihmisten kanssa. Tyttö ystäväystyy sikalassa asuessaan puhuvan sian kanssa, jonka kanssa lopulta lähtee tiehensä tädin luota. Siasta tulee sadun piirteissä hyvin arkkityyppinen urhoollinen apuri. Pohtiessani omaa mielikuvaani sadun siasta, huomaan automaattisesti

ajattelevani sian kävelevän kahdella jalalla ihmisten tapaan. Liekö tämä juuri inhimillistämisen tuottama mielikuva. Tädin talolla törmätään myös strutseihin, joilla on taikavoimia. Strutsit palkitsevat tytön hyvästä käytöksestä muuttamalla tytön silmät kullaksi. Tädin oma tyttö sen sijaan huijaa strutseja harjanvarrella ja saa palkaksi tästä nenässään kasvavan ketunhännän:

“Täti lähetti heti oman tyttärensä strutsien luo. Tytär ei hätkähtänyt isoja lintuja vaan huijaa niitä harjanvarrella: – Häipykää siitä rumilukset, mokomat pölyhuiskat. Strutsit lähtivät, mutta se vanhansukuinen sanoi lähtiessään: – Ketunhäntä sieraimestasi kasvagoon. Niin alkoi sen tytön sieraimesta kasvaa tuuhea ketunhäntä, joka kasvoi aina uudestaan, vaikka sitä kuinka koetettiin kitkeä.” (Miehestä syntynyt, 12.)

Entisaikana lapsilta odotettiin kuuliaisuutta, hyvää käytöstä ja ahkeruutta. Nämä ovat tuttuja ominaisuuksia myös vanhoista saduista. Useimmat naispuoliset sankarit ovat kauniita, nöyriä, hyväsydämiisiä ja tottelevaisia. Tällainen passiivinen sankaritar on myös tämän sadun kaunis tyttö. Apo (2001, 21) esittääkin, että saduissa, joissa on naispuolinen sankari, jännite syntyy usein siitä, että tytön on voitettava muut naiset kilpailtaessa unelmamiehestä. Voitto on kaksinverroin parempaa, kun vastapuolen kilpailijattaret ovat esimerkiksi äitipuoli ja sisarpuolet, jotka ovat aiemmin kaltoinkohdelleet tyttöä. Vahingoniloa vahvistaa kilpailijattarien saama julma rangaistus. Juuri tämä asetelma toteutuu Miehestä syntynyt -sadussakin. Sadun vanhakantaista sukupuolijärjestelmää edustaa myös se, että kiinteistövälittäjä vain *ottaa puoliso*seen tämän ovelleen ilmestyvän, täysin tuntemattoman tytön, josta hän on haaveillut koko elämänsä ajan. Omanlaistaan symboliikkaa voi aikuislukija nähdä myös siinä, että tyttö kiertää ovelta ovelle etsimässä oikeaa kiinteistövälittäjää, elämänsä miestä. Tämä sankaritar ei kuitenkaan suutele sammakoita, vaan tietää mitä etsii ja tunnistaa prinssinsä kun vain tämän näkee. Tällainen vanhakantaisen sukupuolijärjestelmän ja jokseenkin absurdilta kuulostavan parinmuodostuksen tuominen nykyaikaiseen toimintaympäristöön on mielestäni yksi tärkeimmistä seikoista joka tekee

tästä sadusta juuri aikuisten sadun.

Sadun tapahtumien alullepanijana toimii sadulle hyvin tyypillinen taikaesine. Tuo matkustajakodin omistajalta (valkoisen valheen seurauksena) saatu pikkuruinen laatikko, joka sisältää ”kolme kullankarvaista pientä kalaa” on monella tapaa tärkeä sadun elementti. Taikaesine ja sen taikavoiman mukanaan tuoma ihmetapahtuma kertovat lukijalle, että kyseessä on satu. Taika mahdollistaa sen, että jotain yliluonnollista tapahtuu, ja siitä seuraa tapahtumien ketju, jossa mikä vaan voi olla mahdollista. Pikkuruiseen laatikkoon liittyy myös opetus. Ensinnäkin nuori mies sai laatikon haltuunsa valheen seurauksena. Matkustajakodin omistaja antoi laatikon vietäväksi vaimolle, jota ei oikeasti ollut olemassa. Mies lupasi ja vannoi ettei avaisi sitä, mutta kuitenkin päätyi kurkistamaan sinne ja lopulta lankesi kiusaukseen ja söi sisällön. Kun mies jo toisen kerran on epärehellinen, siitä seuraa rangaistus; raskaaksi tuleminen ja siitä sellainen häpeä, jota mies ei kestä vaan hänen on pakko antaa kaunis tyttärensä pois.

Kaloihin liittyy muutakin symboliikkaa. Pienestä rasiasta paljastuu ”kolme kullankarvaista pientä kalaa”, joka voidaan tulkita nonsenseksi; kullankarvainen ei tarkoittane oikeasti mitään. Kuvailulla alleviivataan järjenvastaisuutta ja absurdiutta. Tulkinnallisesti voidaan ajatella, että kala on nähtävissä kristinuskoon liittyvänä symbolina ja se edustaa hedelmällisyyttä ja syntymää. Uskonnollisia viitteitä tavataan usein myös perinteisissä saduissa, joskaan satujen keskeiset sisällöt ja perusluonne eivät olekaan uskonnollisia (Apo 2001, 16). Myös kalojen määrä on oleellinen, sillä kolmiluku on juuri perinteiselle sadulle ominainen yksityiskohta.

Vaikka erilaiset taidat ja esimerkiksi eläimeksi taikomiset ovatkin yleisiä saduissa, ei monessakaan sadussa taida kasvaa kenenkään nenästä ketunhäntää. Ketunhäntä toimiikin mielenkiintoisena intertekstuaalisena viitteenä vanhaan kansantaruun. Ketunhäntä ohjaa

ajatukseen sanonnasta ketunhätä kainalossa, vaikka tässä sadussa ketunhätä kasvaakin tytön nenästä. Ketunhätä kainalossa -sanonta viittaa siihen, että joku ei ole puhtain tarkoitusperin liikkeellä tai esittää jotain muuta kuin oikeasti on. (Ks. esim. kielitoimiston sanakirja) Vanhassa tarinassa ovela kettu pyrkii kanatarhaan valepuvussa, mutta takin alta pilkottava häntä paljastaa sen kavaluuden. Miehestä syntynyt -sadussa tädin tyttö esiintyy kiinteistövälittäjälle kauniina tyttönä, vaikka ketunhätä tytön nenässä onkin aika ilmeisesti esillä. Tyttö näyttää toisenlaiselta kuin kiinteistövälittäjän jokapäiväisten unelmien tyttö, mutta kiinteistövälittäjä kihlaa kuitenkin tämän hännästä välittämättä. Kiinteistövälittäjä ei mitään ilmeisemmin tunne tätä vanhaa sanontaa ja tulee huijatuksi. Lisäksi häntä voi ajatella myös metaforisesti valheellisuuden ilmentymänä. Ketunhätä yritetään kitkeä nenästä, mutta se on tullut jäädäkseen. Tämä tekee hahmosta lähtökohtaisesti pahan, eivätkä ominaisuudet muutu.

Toinen huomionarvoinen intertekstuaalinen viittaus sadussa on kohdassa, jossa tyttövauva viedään assistentin tädin hoitoon. Tässä sadun kohdassa viitataan yleisesti satuihin ja niissä esiintyviin sisältöihin:

“Kiinteistövälittäjä ja hänen assistenttinsa eivät olleet milloinkaan lukeneet satuja. Siksi he eivät tienneet, että tytärpuolia ja sijaislapsia kohdellaan aina kurjasti.”

(Miehestä syntynyt, 11.)

Joskus myös perinteisistä saduista löytyy viittauksia esimerkiksi toisiin satuihin, tai toisesta sadusta tuttu hahmo voikin yllättäen ilmestyä toiseen satuun (kuten esimerkiksi Shrek-elokuvan satumaailmassa seikkailevat Saapasjalkakissa ja Piparkakkupoika). Tällainen yleisesti satujen teoriaan ja rakenteeseen liittyvä viittaus sen sijaan on selkeästi aikuisille suunnattu elementti. Tätiä voidaankin tässä sadussa verrata äitipuoleen, koska hän on kasvattajaäiti työlle. Tämän sadun kaava onkin tunnettu saduissa esiintyvä äitipuoliaihelma. Apo (1986) esittää, että äitipuolen aggressio kasvattilasta kohtaan liittyy usein kateuteen kauneudesta, miellyttävästä luonteesta tai taitavuudesta. Äitipuolen omat tyttäret esitetään

saduissa negatiivisina vastahahmoina, joiden etua äitipuoli voimakkaasti ajaa. (Apo 1986, 215.) Juuri tämän kaavan ympärille myös Miehestä syntynyt -sadun juoni rakentuu. Kaunista tyttöä pidetään uhkana ja täti suosii omaa tyttöään yrittäen kieroin keinoin saada tämän naimisiin kiinteistövälittäjän kanssa ansaintatarkoituksessa.

8 Pohdinta

Tutkielmani tutkimuskysymyksenä olivat: Millaisia perinteisiä sadun piirteitä ja elementtejä aikuisten sadusta on löydettävissä ja millaisia merkityksiä nämä luovat tulkinnallisesti. Hypoteesini oli, että aikuisten sadussa käytetyt lasten sadun piirteet ja elementit luovat erilaisia tulkintoja ja merkityksiä tässä kontekstissa verrattuna lasten satuun.

Miehestä syntynyt -sadusta löysin perinteisiä sadun piirteitä ja elementtejä jopa enemmän kuin olin ajatellut löytäväni. Mutta sitä, että tässä sadussa yhteneviä aineksia oli paljon, ei voida yleistää kaikkiin aikuisten satuihin tai edes tämän teoksen muihin satuihin. Laajempaa aineistoa analysoitaessa olisi varmasti voitu saada hyvin erilaisia lopputuloksia. Voidaankin ajatella, että tämä aikuisten satu koostuu hyvin samankaltaisista piirteistä kuin perinteinen satu ja nämä piirteet ovat selvästi havaittavissa ainakin sadun jälkimmäisessä osassa. Tytön elämästä kertovan osan juoni rakentuu hyvin lasten satua muistuttavalla tavalla; juoni on yhtenäinen ja aukoton, ja sankari etenee auttajansa kanssa ongelmasta ratkaisuun. Kun vastavoimat ovat saaneet rangaistuksensa koittaa onnellinen loppu ja loppuelämä. Sadun alkuosa voidaan nähdä taustoittavana episodina, itsenäisenä tai jopa hieman irrallisena varsinaisesta tarinasta. Ensimmäisen osan oletetun päähenkilön kohtalokin jää sadulle epätyypilliseen tapaan avoimeksi. Näkisin, että satua on tuotu nykymaailmaan ja nimenomaan aikuisille suunnatuksi saduksi hyvin pienillä elementeillä. Aikuisille avautuvat yksityiskohdat ja huumori ovat varmasti näistä tärkeimmät.

Olettamukseni siitä, että aikuisten sadussa käytetyt lasten sadun piirteet ja elementit luovat erilaisia tulkintoja ja merkityksiä tässä kontekstissa piti lopulta osittain paikkansa. Yhteneviä aineksia löytyi paljon, ja useita niistä käytettiin hyvin samaan tapaan kuin lasten sadussakin, mutta ne seikat, joilla aikuisten satua oli erotettu lasten sadusta kyllä selvästi toimivat tulkinnallisesti eri tavoin. Vanhan ja uuden yhdistäminen toimii kiehtovalla tavalla. Jokainen aikuinen lukija toki luo tulkinnat omista lähtökohdistaan. Lapsikuulija viehättyy eri asioista.

Tämän sadun voisikin lukea yhtä hyvin myös lapselle. Lapsi varmasti huvittuisi esimerkiksi tytöstä, jonka nenästä kasvaa ketunhäntä, mutta aikuinen löytäisi sadusta erilaisia tulkinnallisia viihdyttäviä elementtejä.

Viihdyttävyyden on lapsille sadun tärkein anti, mutta sadulla on myös esteettinen, psykologinen, pedagoginen ja eettinen merkitys. Sadun viihdearvo on myös aikuisille ilmeisen merkityksellinen. Kukin lukija löytää sadusta niitä piirteitä, jotka tekevät lukukokemuksesta elämyksellisen ja kiinnostavan. Aikuisten satu voi herättää tunteita ja sellaisia lapsuuden muistoja, joiden kautta voi palata ajassa taaksepäin ja kokea maailmaa hetken kuin lapsi. Yhtymäkohdat ja eroavaisuudet lapsuuden kokemusten ja aikuisten maailman välillä voivat herättää tunteita, huvittaa, ja jopa pelottaakin. Mutta paitsi että aikuisten satu on vain viihdeellistä luettavaa, se voi varmasti muistuttaa myös aikuista lukijaa elämän perusasioista kuten moraalista. Ystävällisyys, toisten arvostaminen ja auttaminen eivät ole tämän päivän maailmassa enää sellaisia itsestäänselvyksiä kuin sadun maailmassa. Aikuinen lukija tietää myös, että arkielämässä hyvä ei aina voita pahaa, eikä oikeudenmukaisuus aina toteudu.

Kandidaatintutkielma on melko suppea katsaus näin valtavaan genreen, ja tämä tutkielma tarjoaakin vain pintaraapaisun aiheesta juuri aikuisten sadun näkökulmasta. Vaikkakaan satu ei aiheena ole yksinkertaisin sen muuttuvan luonteen ja määrittelemättömyyden vuoksi, herättää satu kuitenkin sellaisia kysymyksiä, joita voisin kuvitella jatkossakin tutkivani. Erityisesti aikuisten satu kiinnostaa, koska sitä ei juuri ole tutkittu, uusia teoksia tulee pikkuhiljaa ja laji kehittyy koko ajan. Seuraavana kiinnostukseni kohteena onkin nimenomaan vanhoja satuja versioiva teos Sadan vuoden unet: Satuja aikuisille (toim. Jyri Nummelin 2017). Tästä teoksesta voisi olla selkeämmin nähtävissä ja vertailtavissa se, mitä piirteitä ja elementtejä on muutettu alkuperäiseen versioon verrattuna ja miten se on toteutettu. Kiinnostavaa olisi tutkia myös nyky sadun kirjoitusprosessia. Onko esimerkiksi

Miehestä syntynyt -sadun kirjoittaja ollut tietoinen kaikista näistä sadun piirteistä ja elementeistä ja kirjoittanut ne tarkoituksella mukaan, vai ovatko nämä sadun perinteiset ainekset niin tuttuja ja itsestäänselviä, että ne tulevat mukaan alitajuisesti.

Aikuisten sadun voi mielestäni rinnastaa nykysatuun yleisemminkin. Aikuisten sadun pohja tulee perinteisistä saduista ja tutuista piirteistä, mutta siihen päälle on lisätty elementtejä, jotka tuovat sen nykyaikaan, ja toisaalta myös niitä aineksia, jotka tekevät näistä saduista juuri aikuisille suunnatun. Kiinnostavuus tulee näistä piirteistä ja elementeistä, joita lukija tekstistä poimii. Hilikka Ylönen (2000, 23) vertaakin nykysatua osuvasti lehmukseen, jossa on runsaasti lehtiä, ja runko näkyy, kun puuta katsoo tarkasti.

Lähdeluettelo

Aineisto:

Peltoniemi, Sari (2014) *Miehestä syntynyt ja muita satuja aikuisille*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Muut lähteet:

Apo, Satu (2001) "Klassinen satutraditio". Teoksessa Marja Suojala ja Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*, s. 12–29.

Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Apo, Satu (1986) *Ihmesadun rakenne*. Helsinki: SKS.

Bettelheim, Bruno (1998) *Satujen lumous, merkitys ja arvo* (Suom. Mirja Rutanen).

Helsinki: WSOY.

Hosiaislouma, Yrjö (2016) *Kirjallisuusoppi. Aapisesta äänirunoon*. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Hägglund, Tor-Björn (1997) "Satu, vakava leikki". Teoksessa Johanna Jokipaltio (toim.), *Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan*, s. 21–28. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto.

Kivilaakso, Sirpa (2010) "Suomalaisen sadun varhaisia kehityslinjoja". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1*, s. 9–20. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Kolu, Kaarina (2010) "Yksilöitä ja yhteisöjä, aatteita ja utopioita eli mistä oikein kertookaan suomalainen satu?". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1*, s. 85–131.

Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Kolu, Siri (2010) "Tässä sadussa olenkin yllättäen: Sadun draamallinen kirjavinkkaus". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 2*, s. 85–102. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Kuivasmäki, Riitta & Heiskanen-Mäkelä, Sirkka (1990) *Aakkoset: johdatus suomalaisen nuorisokirjallisuuden historiaan ja käsitteistöön*. Tampere: Lastenkirjainstituutti.

Mäkikalli, Aino & Steinby, Liisa (2013) *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Helsinki: SKS.

Omaheimo, Jussi (2010) "Suomalaisen sadun kulttuurifilosofiaa". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 2*, s. 25–41. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Sarmavuori, Katri (2011) *Opi ja ohjaa lukemista*. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Suojala, Marja (2010) "Satu vuosituhannen vaihteessa". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1*, s. 34–47. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Suojala, Marja (2001) "Taidesatu elää ajassa ja ajattomana". Teoksessa Marja Suojala ja Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*, s. 30–55. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Voipio, Myry (2010a) "Tyttö, miekka ja muutama käärme – voimakkaan ja aktiivisen tytön kohtalo suomalaisessa kansansadussa". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1*, s. 21–33. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Voipio, Myry (2010b) "Fantasian ja sadun rajoilla". Teoksessa Kaarina Kolu (toim.),

Suomalainen satu 2, s. 9–24. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Wienker-Piepho, Sabine (2004) "Kansantarinat ja folklore fantasian maaperänä". Suom.

Kovala Urpo. Teoksessa Blomberg, Kristian & Hirsjärvi, Irma & Kovala, Urpo (toim.)

Fantasian monet maailmat, s. 32–55. Helsinki: BTJ Kustannus Oy.

Ylönen, Hilikka (2002) ”Satujen noidat ja sankarit – tunteitten taistelua Teoriaa satujen

tulkinnasta ja merkityksestä” *Kasvatus* 33 (2002) : 2, 203-213. Haettu 10.4.2018 osoitteesta:

<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/k/0022-927-x/33/2/satujenn.pdf>

Ylönen, Hilikka (2000) *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Helsinki: Tammi.